

POPPER, KIRK OG FØRSOKRATIKERNE

Stian Sundell Torjussen

Innledning

I 1958 publiserte Karl Popper en artikkel om førsokratikernes kosmologi som førte til en kort debatt mellom artikkelforfatteren og Geoffrey Stephen Kirk, klassisk filolog og ekspert på antikkens filosofihistorie, på begynnelsen av 1960-tallet. Artikkelen, "Back to the presocratics"¹, tok utgangspunkt i Poppers selverklærte kjærlighet for "the beautiful story of the Presocratics"² og kombinerte denne med hans da allerede etablerte syn på induksjon og dens rolle innen vitenskapen som en moderne myte. Hans syn på induksjon kan illustreres utfra hans artikkel "Science: Conjectures and Refutations" som baserte seg på et foredrag han holdt i 1953.³ Med utgangspunkt i Hume argumenterte Popper her for at vitenskaplige teorier aldri kan avledes av observasjonsutsagn eller bekrefte rasjonelt med disse.⁴ Med dette mente Popper at all observasjon styres av observatørens hypotese, dvs. at formålsløs observasjon ikke finnes. Forut for observasjon har vi som menneske altså en tese som vi ønsker å teste med observasjon. Denne tesen vil deretter bli falsifisert eller bekreftet basert på våre observasjoner. Popper gikk altså mot synet på den induktive metode som skillet mellom vitenskap og pseudo-vitenskap som f.eks. astrologi. En vitenskaplig teori avledes altså ikke av observasjon, men teori. Denne teorien blir i sin tur testet med observasjon. Popper konkluderer derfor med at "[i]nduction, i.e. inference based on many observations, is a myth."⁵ Vitenskaplig arbeid karakteriseres og drives frem av teoridannelse som man deretter tester og kritiserer. Begynnelsen på denne vitenskaplige prosess mente Popper å finne hos de greske førsokratikerne noe som gjorde det naturlig for ham å ta for seg disse tenkerne. Et annet viktig moment for Popper var førsokratikernes problemvalg, dvs. det fokus

---

¹ Opprinnelig publisert i *Proceedings of the Aristotelian Society*. n.s. 59. Trykket opp igjen i Popper 2002:183-206.

² Popper 2002:184.

³ Popper 2002:43-78.

⁴ Popper 2002:56.

⁵ Popper 2002:70.

de hadde for sin tenkning, nemlig kosmos og dets opphav. Dette var for Popper det beste utgangspunktet for å studere epistemologi siden våre teorier om kunnskap og dets problemer best kunne forstås i forbindelse med teorier om universet og de store spørsmål, snarere enn å konsentrere seg om små ting som f.eks. en appelsin som er Poppers eget eksempel.⁶ Popper tar altså for seg førsokratikerne og han vet utmerket godt at han ved å ta for seg denne perioden går inn i et område som er godt bevoktet av ekspertene på feltet.

I denne artikkelen ønsker jeg å fokusere på to ting i debatten mellom Popper og Kirk som begge har relevans i forhold til vitenskapsbegrepet. Det første jeg vil undersøke er hvordan Popper og Kirk posisjonerer seg i forhold til hverandre i debatten. Dette er viktig for å se hvordan de forskjellige fagtradisjonene definerer seg selv ved å peke på sine egne metoder og dermed utrope seg selv som adskilte vitenskaper. Som vi skal se spilte nettopp forskernes metode en viktig rolle i denne debatten. Det andre jeg vil se på er debatten omkring induksjon som metode hos førsokratikerne. Popper og Kirk representerer her helt motsatte syn og det vil derfor være interessant å drøfte deres syn på vitenskapens historiske, men også individuelle, opphav.

Filologiens rolle i studiet av antikken

Etter å ha annonsert sitt tema presenterer Popper seg som en amatør innenfor det feltet han nå beveger seg inn på, nemlig antikken. Måten han gjør dette på er av betydning:

I am completely out of my depth when an expert begins to argue which words or phrases Heraclitus might, and which he could not possibly, have used. Yet when some expert replaces a beautiful story, based on the oldest texts we possess, by one which – to me at any rate – no longer makes any sense, then I feel that even an amateur may stand up and defend an old tradition.⁷

For Kirk var dette en stor provokasjon og en nedvurdering av det viktige arbeidet den klassiske filologen utfører. Denne, for Kirk, lettvinde holdningen til kildematerialet var noe av det han tok tak i sin

---

⁶ Popper 2002:185.

⁷ Popper 2002:184.

kritikk av Poppers artikkel to år etter dens utgivelse: "As though 'what words or phrases Heraclitus might have used', for example is irrelevant to the assessment of what he thought!"⁸ Kirks kritikk gjelder ikke bare Poppers tolkning av Heraklit (som Popper i utgangspunktet kun brukte som et eksempel), men for hans holdning til kildematerialet generelt. Våre kilder til førsokratikerne er kun bevart i fragmenter spredt utover den antikke litteratur i form av sitater og kommentarer hos senere forfattere. Samlingen av disse fragmentene ble første gang gjort av Hermann Diels i 1903 og denne samlingen, *Die fragmente der Vorsokratiker*, har vært gjenstand for intensiv debatt fra den første utgivelsen og frem til idag.⁹ Blant filologene debatteres det bl.a. i hvilken rekkefølge de forskjellige fragmentene skal arrangeres samt hvilke fragmenter som kan regnes som ekte og hvilke som er falske. Viktig i denne diskusjonen er også de forskjellige måtene man kombinerer fragmentene på og hvordan man fyller lakunene som har oppstått i de forskjellige fragmentene. Studiet av førsokratikerne fører altså med seg en komplisert filologisk debatt som de involverte krever at deltakerne har et forhold til. Da Popper med et par setninger derfor avstår fra å ta stilling til disse problemene og heller forsvarer amatørens rett til å engasjere seg i diskusjonen fører dette til en kritikk fra Kirks side som går på Poppers generelle holdning til kildene. Kirk anklager Popper bl.a. for å se bort fra fragmentene i sin helhet og heller forholde seg kun til utsagnene fra Platon og Aristoteles.¹⁰ I sitt svar til Kirks kritikk understreker Popper at han ikke ser på fragmentene som irrellevante, men at han kun ønsket å presentere seg selv som en filosof fremfor en filolog. Han påpeker også at han siterer, oversetter og diskuterer fragmentene gjennom hele artikkelen, noe som også stemmer.¹¹ Hva er det da som får Kirk til å reagere så kraftig på Poppers presentasjon av seg selv som en amatør?

---

⁸ Kirk 1960:325.

⁹ Diels 1957.

¹⁰ Kirk 1960:325.

¹¹ Popper 2002:212, appendix til artikkelen "Back to the Presocratics". Dette appendixet er Poppers førsteutkast til artikkelen som senere kom på trykk i tidsskriftet *Mind* i 1963.

Mye kan tyde på at årsaken til denne kritikken er Kirks forhold til filologien som vitenskap.¹² For Kirk, og andre filologer, krevde et studie av de greske tekstene en omfattende kjennskap til språket. En slik kompetanse var objektiv og kunne ses på som det nærmeste man kommer vitenskap innenfor humaniora. 1800-tallets *Alttertumswissenschaft* var i stor grad tuftet på klassisk filologi, ikke bare som metode, men som vitenskap (derav navnet). For å ta del i studiet av antikken stiltes det dermed krav til ens kjennskap til filologien som vitenskaplig metode. Dette er på en måte antikkstudiets forsvarsverk. Poppers bidrag til vår forståelse av førsokratikerne ble derfor fra Kirks side sett på som en snarvei som ikke tilfredstilte de krav som var satt til et studie av dem, nemlig de filologiske. Denne type kritikk ble Popper også utsatt for i forbindelse med utgivelsen av sin bok *The Open Society and Its Enemies* som kom ut første gang i 1945. I en anmeldelse av den tredje utgaven av boken skriver J. Tate at Poppers oversettelser (av nettopp Heraklit-fragmentene) er underlige: "(fr. 40: 'Much learning teaches not understanding' appears as 'Who knows many things need not have many brains')", en oversettelse som med rette kan karakteriseres som underlig.¹³ Vi ser altså en kritikk, fra både Tate og Kirk, av Poppers henholdsvis feilaktige og fraværende filologiske egenskaper. Kirk bruker m.a.o. filologien som våpen mot Popper og fremstiller dermed studiet av forskjellige fenomener i antikken som en vitenskap, hvor vitenskap da forstås som en geskjeftigelse som bruker en bestemt vitenskaplig metode (nemlig filologien). Poppers intreden kan dermed ses på som en inntrenging på antikkvitenskapens domene.

Det er selvsagt vanskelig å slå fast at det er dette som var Kirks agenda og motivasjon i hans kritikk av Poppers holdning til filologien. Men situasjonen har allikevel en del likhetstrekk til den debatten som fant sted innenfor religionsforskningen under store deler av 1990-tallet. Kort fortalt dreide den debatten seg om hvorvidt man kunne anse studiet av religion for å være en vitenskap eller ikke. For å kunne kalle faget en vitenskap krevdes det en vitenskaplig metode som var knyttet til faget. En slik metode finnes ikke innenfor religionsfaget. Man snakker ikke om en religionsvitenskaplig metode, men låner

---

¹² Hvorvidt filologi bør anses som en vitenskap eller ikke debatteres fortsatt. For eksempler på denne debatten i Norge se Haugen 1984 og Thomassen 1990.

¹³ Tate 1958:242. Den greske teksten er (Herakleitos 22 B 40 DK): *polymathie noon ekhein ou didaskei*, "Å ha lært mye fører ikke til forståelse".

heller metoder fra andre fag slik at man med større tyngde kan snakke om et psykologisk, antropologisk, filologisk e.l. perspektiv. Problemet var (og er) altså at man på den ene siden kunne anse studiet av religion som en vitenskap (religionsvitenskap) og på den måten få faget til å stå frem som en selvstendig tradisjon som på den måten kunne kreve like rettigheter og lik status som andre fagtradisjoner innenfor humaniora som f.eks. litteraturvitenskapen. På den andre siden kunne man fjerne det vitenskaplige fra fagbetegnelsen og således snakke om religionshistorie. Fordelen med sistnevnte mulighet var at faget i større grad ble ansett som åpent i forhold til andre disipliner. Faget krevde således ikke én bestemt metode, men var i større grad åpent for impulser fra andre fag og representanter fra disse. Kritikere av denne posisjonen har dog påpekt at en slik åpning av faget vil føre til en relativisering av fagtradisjonen og til slutt ende med at studiet av religion ville inkorporeres i andre fag med det resultat at religionshistorien som fag vil forsvinne. Denne debatten er på ingen måte avsluttet, men har mistet mye av den følelsen av krise som den hadde for ca. 10 år siden. Poenget med denne sammenligningen, som jeg ikke vil gå ytterligere inn på her, er å vise hva man så for seg ville skje dersom man begynte å anse studiet av religion som en vitenskap. Selve ordet vitenskap ble sett på som et forsvarsverk som skulle beskytte faget mot inntrengere utenfra. Angrep på dette forsvarsverket ville bli akseptert og sett på som en sunn diskurs mellom fagtradisjoner, mens en unnvikelse av forsvarsverket ville derimot bli sett på som en grov fornærmelse og eksempel på en amatørmessig holdning til forskning.

Det er noe av denne holdningen jeg aner å se i Kirks kritikk av Poppers såkalte mangel på filologi. Dermed er det ikke sagt at det er kun denne holdningen som motiverte Kirk til å kritisere Popper. Kirks kritikk er mer sammensatt enn som så. Jeg vil allikevel se på denne kritikken mot Poppers metode som en slags forsvarsmekanisme for filologien og antikkvitenskapen fra Kirks side. Kirk har nok også rett i sin insistering på at en som studerer antikken på en eller annen måte må forholde seg kritisk til sine kilder ved å benytte seg av filologien. Problemet er bare at jeg er overbevist om at Popper mener det samme. Det Popper gjorde ved å presentere seg selv som en amatør var, etter mitt syn, et resultat av (falsk?) beskjedenhet. Popper viser jo flere steder at hans filologiske kompetanse på feltet er god nok. Men det er

ikke bare Poppers syn på filologien som opptar Kirk. Kirks hovedkritikk rettet seg mot Poppers syn på vitenskap og induksjon og måten han anvendte dette for å tolke tekstene fra de tidligste greske filosofer vi har bevart, nemlig førsokratikerne.

Popper og Kirk om induksjon hos førsokratikerne

Som tidligere nevnt anvender Popper sin vitenskapsteori på det førsokratiske materialet. Hans poeng er at førsokratisk kosmologisk spekulasjon var ren vitenskap fordi den tilfredstiller de to krav som Popper holder som absolutte for at noe skal kunne karakteriseres som vitenskap. 1. Problem som utgangspunkt for teoridannelse og 2. påfølgende kritikk av teorien. Popper starter med Thales av Miletus som grunnleggeren av den gresk antikke vitenskapsfilosofi. I kontrast til tenkere som Pythagoras, som krevde lojalitet til sine ideer, vektla Thales kritikken som den viktige drivkraften i vitenskapen.¹⁴ Som et tegn på dette viser Popper til fragmentene som er bevart av Thales' elev Anaximenes hvis teorier om kosmos og dets tilblivelse kan tolkes som en kritikk av Thales' teorier. Vitenskaplig kunnskap kan, ifølge Popper, aldri verifiseres, men må hele tiden prøves og forbedres:

This, I believe, is the true theory of knowledge (which I wish to submit for your criticism): the true description of a practice which arose in Ionia and which is incorporated in modern science (though there are many scientists who still believe in the Baconian myth of induction): the theory that knowledge proceeds by way of *conjectures and refutations*.¹⁵

Popper så med andre ord ingen tegn på at førsokratikerne baserte sin kosmologi på observasjoner. Som eksempler nevner han Thales teori om at alt er vann og at jorden hviler på vann samt Anaximanders teori om det ubegrensede (*apeiron*) som opphavet til alt og ideen om at det ikke bare finnes én, men er uendelig antall verdener som vår. Ifølge Popper er dette teorier som ikke lar seg forklare utfra observasjon.

I sitt svar på Poppers artikkel sier Kirk seg enig i at vitenskaplig kunnskap baserer seg på en slags intuisjon¹⁶ eller gjetning, men han påpeker samtidig at denne intuisjonen, gjetningen eller hva man

---

¹⁴ Popper 2002:202.

¹⁵ Popper 2002:205 (utheving i originalen).

¹⁶ Popper 2002:208 benekter at han selv har brukt ordet intuisjon. Ordet er Kirks.

ønsker å kalle den i sin tur er basert på observasjoner. Vårt, og førsokratikernes, grunnlag for gjetningene og intuisjonen er, ifølge Kirk, observasjon. Vi observerer, trekker slutninger utfra observasjonene og danner oss deretter teorier om det vi har sett. Induksjon er dermed ingen myte slik Popper hevder det, men selve drivkraften bak vitenskaplig kunnskap, også hos førsokratikerne. Kirk tok opp denne tråden i artikkelen "Sense and Common-Sense in the Development of Greek Philosophy" fra 1961, en artikkel han visstnok skal ha påbegynt før Poppers artikkel ble publisert i 1958.¹⁷ Målet med artikkelen var å undersøke i hvilken grad førsokratikerne baserte sin kosmologi på observasjon.¹⁸ Ifølge Kirk var en av de store fremgangene ved førsokratisk filosofi at den reagerte mot den mytologiske forklaringsmodell og allierte seg enda mer med erfaringene fra sanseverdenen. Dette viser seg bl.a. i Thales' og Anaximenes' valg av urmaterie som all verdens opphav som Kirk tolker som en reaksjon på den genetiske skapelsen som man finner i den mytologiske forklaringen i Hesiods *Teogoni*. Bare det at de to velger henholdsvis vann og luft som opphavet til alt, dvs. to elementer som kan observeres i naturen, viser en klarere allianse mellom kosmologi og sansning enn tidligere.¹⁹

Et tilsynelatende unntak, ifølge Kirk, er Anaximanders teori om et uendelig antall verdener, som også ble påpekt av Popper.²⁰ Løsningen på dette problemet finner dog Kirk ved å oversette Anaximanders *apeiron* ikke som *uendelig*, men som *ubestemt*. Vår kilde til Anaximanders kosmologi er Theophrastus, som levde i det fjerde århundre f. Kr., dvs. over 200 år etter Anaximander. Theophrastus har utvilsomt lest Aristoteles og hans diskusjon om at alle som opererer med et uendelig stort kosmos nødvendigvis må operere med en teori om et uendelig antall verdener. Samtidig har altså Theophrastus oppfattet *apeiron* som uendelig og dermed tilskrevet Anaximander denne for Kirk problematiske teorien om et uendelig antall verdener.

---

¹⁷ Kirk 1961.

¹⁸ Kirk 1961:106 hevder videre at den greske mytologien også i stor grad var basert på naiv observasjon og at dens innhold var nærmere sanseoppfatningene enn man skulle tro og på den måten skiller seg ut fra andre mytologier fra nærliggende områder som Egypt.

¹⁹ Kirk 1961:106f.

²⁰ Kirk 1961:107.

Et annet tilsynelatende, men for Kirk ikke reellt, unntak er Heraklits kosmologi slik Popper tolker det. Popper hadde store problemer med å godta Kirk og Ravens tolkning og konklusjon av Heraklits kosmologi slik den ble presentert i deres *The Presocratic Philosophers* fra 1957.²¹ Ifølge Kirk og Raven hadde ikke Heraklit en teori om at alt var under forandring, men at kun synlige ting var under forandring. Når det gjelder de usynlige prosessene så spekulerer forfatterne om Heraklit kan ha inkorporert også disse i sin teori, men finner ingen fragmenter som bekrefter dette.²² Denne tolkningen tok Kirk opp igjen i sin kritikk av Popper samt i sin artikkel om "Common-sense" og fremholdt dermed sin teori om at all førsokratisk tenkning og kosmologi var basert på sansning dvs. induksjon. Riktignok kaller han mye av det for overmodig induksjon, men induksjon like fullt.²³

Poppers innvending til denne tolkningen kommer med full kraft i sitt svar i debatten fra 1963. Tittelen på artikkelen, "Kirk on Heraclitus, and on Fire as the Cause of Balance", viser klart hva Popper konsentrerte seg om her. I førsteutkastet til artikkelen avfeier han ganske tydelig Kirks misforståtte oppfatning av Poppers vitenskaplige metode på denne måten: "It is surprising to find these obvious misunderstandings, and these occasional misquotations, in a paper by an outstanding scholar and historian of philosophy. They make a philosophical defence of my real views about science unnecessary."²⁴ Debatten tilspisser seg. Popper går deretter direkte over til sin tolkning av Heraklit, og her bruker han nettopp filologien som sitt våpen. Popper trekker frem flere fragmenter som støtter hans syn om at Heraklit opererte med usynlig forandring av gjenstander. Det holder her å trekke frem de mest overbevisende: "...sight is deceptive" (B 46)²⁵, "Invisible harmony is stronger than visible" (B 123), "Nature loves to hide" (B 56) og "It is always one and the same: what is alive and what is dead; what is awake and what is asleep;

---

²¹ Kirk, Raven & Schofield 1999:212 (andre utgave, nå med Malcolm Schofield som medredaktør). Tolkningen og konklusjonen er dog uendret siden førsteutgaven fra 1957.

²² Kirk, Raven & Schofield 1999:195. Med usynlig prosess regnes her prosesser som er så langvarige at de ikke kan observeres. F.eks. at metall ruster eller at et barn vokser opp.

²³ Kirk 1961:108.

²⁴ Popper 2002:211.

²⁵ Alle fragmentene er hentet fra Diels 1957.

what is young and what is old. For the one turns into the other and the other turns back into the one" (B 88). Popper legger særlig vekt på det siste fragmentet som han ser på som en beskrivelse av f.eks. aldringsprosessen som jo er en usynlig prosess siden den skjer gradvis over en lengre periode. For Popper er dette bevis for at Heraklit opererte med teorier som omfattet det usynlige, noe som dermed er et godt eksempel på hans teori om at induksjon i vitenskapen er en myte.

Popper og Kirk står altså mot hverandre på et helt fundamentalt nivå i denne debatten. Begge har, på forskjellig tidspunkt i debatten, tatt i bruk filologien som sitt våpen og begge har anvendt sin forståelse av vitenskapen og dens tilblivelse på det antikke materialet. Resultatet er to helt motsatte syn på førsokratikerne, men det finnes også en fundamental likhet her. For begge forskere synes det som om empirien egentlig ikke har noen mulighet til å forandre forskernes syn på vitenskapen. Deres tolkninger kan snarere ses på som en bekreftelse av deres syn på vitenskaplig metodologi. For å bruke Poppers ord så bærer hans egen undersøkelse av førsokratikerne ikke preg av å være "formålsløs observasjon", men heller som en søken etter bekreftelse for sin egen teori. Det samme gjelder Kirk og dette forklarer langt på vei deres totalt motsatte tolkninger av det samme kildematerialet. Med det mener jeg ikke at kildene er helt åpne for en hvilken som helst tolkning eller at tolkerne er helt blinde for de ting de finner i dem, men at denne forutinntattheten spiller en særdeles stor rolle i tolkningen av materialet. Hvordan har så denne debatten blitt tolket i ettertid?

Lloyd og problemet med generaliseringer

Oversikten over debatten mellom Popper og Kirk kom først i 1967 i en artikkel av G. E. R. Lloyd hvor forfatteren beskrev det som "a minor scandal that specialists in the interpretation of early Greek thought have, in general, paid so little attention to Professor Karl Popper's provocative foray into their territory".²⁶ Debatten døde effektivt ut etter Poppers svar i 1963 og har heller ikke blitt nevnt i stor grad etter Lloyds artikkel. At Kirk og Ravens konklusjon om Heraklit har blitt stående uforandret i senere utgaver av *The Presocratic Philosophers* viser også at Kirk ikke skiftet mening om saken.²⁷ Lloyds rolle i debatten er som en meglende instans. Han går igjennom de forskjellige

---

²⁶ Lloyd 1967:21.

²⁷ Raven forsvarte også sin tolkning i et upublisert foredrag i 1965, Lloyd 1967:21.

argumentene og kritiserer og støtter begge i forskjellige anledninger. Uten å gå videre inn på Lloyds egen argumentasjon ønsker jeg nå heller å fokusere på hans eget bidrag til debatten.

Lloyd skriver i innledningen til artikkelen at han ønsker å utvide empirien til å gjelde ikke bare de tidlige greske filosofer, men all gresk spekulativ tenkning generelt. Dette gjør han for å ta tak i debatten omkring induksjonens rolle i vitenskaplig metode og for å undersøke om Poppers og Kirks generaliseringer om tenkningen lar seg anvende på det materialet Lloyd kjenner best, nemlig de hippokratiske tekstene. Hans utgangspunkt er bok I og III av *Epidemics*, et enkeltverk som antagelig kan dateres til det siste tiåret i det 5. årh. f. Kr.²⁸ Dette verket er en beskrivelse av sykdomsforløpet til en rekke pasienter fra dag til dag, i noen tilfeller helt frem til sykdomsforløpets 120. dag. De fleste pasientene som beskrives dør og boken er preget, skriver Lloyd, av en kald distanse til de skjebnene som beskrives. Det er kun snakk om en beskrivelse av hendelsesforløpet snarere enn en utlegning av en overordnet teori om sykdommenes opphav e.l. Samtidig virker det som om forfatteren har hatt en plan med sitt arbeid. Før han har startet sine observasjoner har han hatt en idé om at et sykdomsforløp er preget av perioder med "rolige" dager og "kritiske" dager. Med dette som utgangspunkt har han dermed foretatt sine observasjoner, en fremgangsmåte som langt på vei støtter Poppers teori om at all vitenskap starter med en teori som deretter testes med observasjon. Samtidig, påpeker Lloyd, kan forfatteren formulere spesifikke medisinske lover som han ikke hadde noen forutgående teori for basert på sine observasjoner, f.eks. de ulike periodenes hyppighet.²⁹ Et annet eksempel på at observasjon i visse tilfeller ledet til et problem eller en teori henter Lloyd fra biologien. Det var først etter de første disseksjoner ble foretatt at biologene i antikken begynte å diskutere hvordan hjertet fungerte. Mange av de problemene som ble tatt opp kunne aldri ha blitt debattert med mindre disseksjon og viviseksjon hadde blitt utført.³⁰ Lloyd argumenterer altså for at induksjon ble brukt i visse tilfeller, men ikke alle, og konkluderer derfor med at generaliseringer om forholdet mellom teoridannelser og empirisk

---

²⁸ Lloyd 1967:27.

²⁹ Lloyd 1967:29.

³⁰ Lloyd 1967:36f.

forskning i antikken er uholdbart.³¹ Det er derfor han i denne artikkelen sier seg enig med begge synspunkt³² og hevder at "different attitudes were taken by different early Greek scientists on the question of the proper method of conducting the inquiry into nature."³³

Å gå inn på de forskjellige eksemplene Lloyd trekker frem vil kreve mer plass enn denne artikkelen tillater. Det har heller ikke vært poenget å diskutere slike detaljer, men, for det første, å se på hvordan linjene mellom forskjellige fagtradisjoner blir trukket opp når de møtes til debatt, og, for det andre, å se hvordan et vitenskapsteoretisk problem har blitt anvendt og forsøkt løst i forbindelse med de første greske filosofiske tekster, eller fragmenter. Debatten har vist hvordan en overordnet teori på mange måter styrer tolkningen av det empiriske materialet. Og dette er i tråd med Poppers teori om vitenskaplig progresjon. Han har hatt en teori om hvordan vitenskap blir til og deretter testet denne mot et empirisk materiale, ved observasjon. Der Popper har funnet en bekreftelse på sin teori har Kirk funnet en kritikk av Poppers vitenskapssyn. Motsetningene er med andre ord så fundamentale at en forsoning ikke kan finne sted. Lloyds forsøk på forsoning virker dessuten litt tannløs da han ikke tar tak i det empiriske materialet som debattantene diskuterer, men introduserer et nytt, som dessuten ikke alltid er like overbevisende.³⁴ Men hans konklusjon omkring farene ved å generalisere omkring opphavet til vitenskaplige teorier virker uansett gyldige. Generalisering, eller det å ha med seg en forutinntatt holdning til materialet man studerer, gjør at man nesten uansett vil kunne få sin teori bekreftet ved å fokusere på de rette elementene i empirien og utelate andre. Faren ved dette har best blitt illustrert av Horace Miner i hans artikkel "Body Ritual Among the Nacirema" fra 1956 hvor forfatteren beskriver en tilsynelatende nord-amerikansk indianerstamme og tolker alle aspekter av deres hverdag og gjenstander som religiøse.³⁵ I denne ironiske artikkelen skjønner man

---

³¹ Lloyd 1967:35.

³² Lloyd 1967:32.

³³ Lloyd 1967:29.

³⁴ Jeg tenker her f. eks. på hans teori om at disseksjon var en formålsløs observasjon. Det er vanskelig å si om dette stemmer og man kan like lett forestille seg at de som utførte disseksjonen hadde teorier om hva de ville finne. Som Lloyd selv påpeker skrev bl.a. Empedokles, dog i vage termer, om blodomløpet og hadde teorier om dette, Lloyd 1967:36n2.

³⁵ Miner 1999.

etterhvert at det forfatteren egentlig beskriver er livet til en vanlig amerikaner (Nacirema = American) hvis handlinger f.eks. på badet blir beskrevet som et religiøst renselsesrituale. Ved å ta med seg sine forutinntatte holdninger kan man som forsker forme sitt materiale som man selv vil, men innenfor de rammer som fagtradisjonen setter. Det er derfor en åpning av fagtradisjoner og "innblanding" fra forskere av andre fagfelt (som Popper) bør ses på som noe positivt.

Litteratur

- Diels, H. (1957). *Die Fragmente der Vorsokratiker nach der von Walther Kranz herausgegebenen achten Auflage*. Hamburg, Rowohlt.
- Haugen, O. E. (1984). "Filologi og tekstkritikk. Eit norrønfilologisk synspunkt på kjerna i filologien". *Eigenproduksjon* 23.
- Kirk, G. S., J. E. Raven & M. Schofield. (1999). *The presocratic philosophers: a critical history with a selection of texts*. Cambridge [Cambridgeshire]; New York, Cambridge University Press.
- Kirk, G. S. (1961). "Sense and Common-Sense in the Development of Greek Philosophy". *The Journal of Hellenic Studies* 81: 105-117.
- (1960). "Popper on Science and the Presocratics". *Mind* 69(275): 318-339.
- Lloyd, G. E. R. (1967). "Popper versus Kirk: A Controversy in the Interpretation of Greek Science". *The British Journal for the Philosophy of Science* 18(1): 21-38.
- Miner, H. (1999). "Body Ritual Among the Nacirema". I: R. T. McCutcheon (ed.). *The Insider/Outsider Problem in the Study of Religion*. London & New York, Cassell: 23-27.
- Popper, K. R. (2002). *Conjectures and refutations: the growth of scientific knowledge*. London, Routledge.
- (1963). "Kirk on Heraclitus, and on Fire as the Cause of Balance". *Mind* 72(287): 386-392.
- Tate, J. (1958). "Plato's Political Philosophy". *The Classical Review* 8(3/4): 241-242.
- Thomassen, E. (1990). "Vitenskapsbegrepet i filologien". I: O. E. Haugen and E. Thomassen (ed.). *Den filologiske vitenskap*. Oslo, Solum forlag: 37-64.